

Соціалізаційні орієнтації сучасної студентської молоді: культурно- типологічний підхід

Shcherbyna V.L. Modern students' socialization orientations: cultural and typological approach / V.L. Shcherbyna // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 740–753.

В.Л. Щербина. Соціалізаційні орієнтації сучасної студентської молоді: культурно-типологічний підхід. У статті досліджується актуальна проблема, що полягає у суперечності між сучасним станом знання про процеси соціалізації (сформованого за доби моноукладного індустріального суспільства), з одного боку, та, з іншого – потребою вирішення психологічних, педагогічних дослідницьких і практичних завдань, обумовлених переходом до багатоукладного суспільства. Автором запропоновано підхід до аналізу процесів соціалізації та становлення цілісної особистості в умовах сучасності, що спирається на концепцію культурної багатоукладності сучасного суспільства. Представлено результати емпіричного соціально-психологічного дослідження процесів соціалізації студентської молоді, проведеного на засадах такого підходу в 2014-2015 рр. науковцями факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Виявлено два виміри детермінант цілісності соціалізаційних процесів – культурно-типологічний та психо-соціальний. З'ясовано, що у першому вимірі цілісність особистості детермінується наявністю в індивіда типової ціннісної орієнтації відповідно до одного з культурних укладів (традиційний, модерністський і постмодерністський), а у другому – специфікою типів соціально-психологічного усвідомлення цілісності власної особистості (тотальний, партитивний та гармонійний). Описано багатомірний простір соціалізації як такий, в якому присутні три ядра соціалізації, орієнтованої на різні культурні уклади. Зроблено висновок, що студентство більшою мірою орієнтоване на цінності традиційного або модерного типу. Виявлено, що ступінь відмінності у тлумаченні смислового наповнення цінностей між представниками різних культурно типових орієнтацій змінюється в залежності від сфери соціалізації. Ця ступінь найбільш консенсусна щодо публічних інституцій (демократія) та зростає у наближенні до сфери приватних (сім'я, особисте життя та самореалізація) аспектів соціалізації.

Ключові слова: цілісність особистості, соціалізація, культурний уклад, багатокладне суспільство, ціннісні орієнтації особистості.

В.Л. Щербина. Социализационные ориентации современной студенческой молодежи: культурно-типологический подход. В статье рассмотрена проблема, которая заключается в противоречии между современным состоянием знания о процессах социализации, сформированного в эпоху моноукладного индустриального общества, с одной стороны, и, необходимостью решения психологических, педагогических исследовательских и практических задач, обусловленных переходом к многоукладному обществу – с другой. Автором предложен подход к анализу процессов социализации и становления целостной личности в условиях современности, который опирается на концепцию культурной многоукладности современного общества. Представлены результаты эмпирического социально-психологического исследования процессов социализации студенческой молодежи, проведенного на основании такого подхода в 2014-2015 гг. учеными факультета психологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Выявлено два измерения детерминант целостности социализационных процессов – культурно-типологическое и психосоциальное. Установлено, что в первом измерении целостность личности детерминируется наличием у индивида типовой ценностной ориентации согласно одному из культурных укладов (традиционного, модернистского и постмодернистского), а во втором – спецификой типов социально-психологического осознания целостности собственной личности (тотального, партитивного и гармоничного). Описанное многомерное пространство социализации можно охарактеризовать как такое, в котором присутствуют три ядра социализации, ориентированной на различные культурные уклады. Сделан вывод, что, несмотря на общественно-политическую определенность студенчества как силы постмодернистского типа, студенчество в большей степени ориентировано на ценности традиционного или модернистского типа. Выявлено, что степень различия в толковании смыслового наполнения ценностей между представителями разных культурно-типичных ориентаций меняется в зависимости от сферы социализации. Она наиболее консенсусная в области публичных институтов (демократия) и растет в приближении к сфере частных (семья, личная жизнь и самореализация) аспектов социализации.

Ключевые слова: целостность личности, социализация, культурный уклад, многоукладное общество, ценностные ориентации личности.

Постановка проблеми. Актуальність запропонованого Вашій увазі дослідження обумовлена тим, що модернізація системи освіти України потребує поглиблення знань щодо специфіки процесів соціалізації сучасної молоді. Специфікою сучасного суспільства є те, що ціннісно-нормативні набори, сформовані в різних культурних укладах, існують одночасно, вони рядопо-

кладені у суспільному середовищі. Вертикально спрямовані та організовані соціальні інтеракції в межах соціальних інституцій останнім часом слабшають, у той час як зростає і посилює своє значення континуум горизонтальних мережевих взаємодій. «Велике Суспільство» у період сучасності зняло з себе відповідальність за ціннісно-нормативну визначеність індивіда, залишивши його наодинці з проблемою самовизначення у соціальних порядках, які суперечать один одному не тільки за змістом, але й за принципами своєї побудови. Це породжує значні соціально-психологічні проблеми та напруження у процесах соціалізації. На процес соціалізації сучасної людини також суттєво впливає науково-технічний прогрес. У міжнародно-правових документах нерідко підкреслюється, що цілісність особи є підґрунтям для захисту всіх інших прав і свобод людини. У Європейському Союзі право кожного на фізичну і психічну цілісність закріплене у ст. 3 Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р. [1] Це право є одним із найбільш значимих благ у системі європейських цінностей, а його забезпечення не тільки створює умови, необхідні для всебічного задоволення потреб особистості, а й забезпечує демократичний розвиток суспільства, оскільки цариною цілісності одного індивіда – це межа свободи і прав іншого. [2] Від соціальної психології такі суспільні зміни потребують вирішення актуальної наукової проблеми, що полягає у суперечності між сучасним станом знання про процеси соціалізації, сформованого за доби моноукладного індустріального суспільства, з одного боку, та, з іншого – потребою вирішення психологічних, педагогічних дослідницьких і практичних завдань, обумовлених переходом до багатоукладного суспільства, що живе за принципами європейської цивілізаційної спільноти, побудованої на принципах діалогічності, а також єдності у різноманітності.

Аналіз останніх наукових праць. Оскільки проблема соціалізації особистості має міждисциплінарний характер, її здавна досліджують у межах соціальної філософії, філософської антропології, культурології та аксіології. Соціальна психологія та педагогіка також вивчають її у рамках своїх предметних галузей. У соціології та соціальній психології тематика соціалізації формується у межах «розуміючої соціології» та структурного функціоналізму. Ця ж проблема розглядається й символічним інтеракціонізмом та у феноменологічній соціології, які наполягають на тому, що особистість – це суб'єкт соціалізації. Сучасна соціологія звертається переважно до осмислення соціалізації особистості в умовах формування інформаційного суспільства.

Однак, як влучно підкреслюють українські дослідники М. Пірента та А. Ясенова, «незважаючи на досить гарну розробленість, сьогодні в наших гуманітарних науках проблеми соціалізації скоріше окреслені, ніж глибоко проаналізовані.» [3]

Психологія розглядає проблему соціалізації з позиції її впливу на психіку людини, взаємозв'язку в ній біологічного та соціального. До неї звертаються практично всі школи, що розробляють теорію особистості (фрейдизм, біхевіоризм, гештальт-психологія тощо). Впливовими напрямками в цій галузі є феноменологічний та когнітивний, які сприймають людину не просто як пасивного реагента на соціальний вплив, а як перетворювача, творця. На думку представників цих напрямків (К. Роджерса, Х. Теджфела), людина засвоює в процесі соціальної взаємодії лише те, що сприяє її самоактуалізації. Психологічні підходи можна розділити на три групи: феноменологічні (ознаки розходження); структурні (інтегральні) та засновані на категорії розвитку. У психології під особистістю мається на увазі також деяке ядро, інтегруюче начало, що зв'язує воедино різні психічні процеси індивіда й надає його поведінці необхідну послідовність і стійкість.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.ст. у гуманітарних науках відбувається, так званий, «культурний поворот» – культура як чинник соціалізації особистості починає розумітися в іншому значенні, а саме не стільки як джерело і ресурс символічної самоідентифікації, скільки як базовий фундамент розвитку особистості. Спираючись на таке розуміння основ соціалізації, ми і пропонуємо дослідити процеси соціалізації, що відбуваються в умовах багатомірного соціального простору.

Основна мета статті – запропонувати концептуальний підхід до аналізу процесів соціалізації та становлення цілісної особистості в умовах сучасності та представити результати емпіричного соціально-психологічного дослідження процесів соціалізації студентської молоді, проведеного на засадах такого підходу.

Виклад основного матеріалу. Соціальна проблематика, на вирішення якої було зорієнтовано гуманітарну думку доби розвитку індустріального суспільства, обумовила специфіку парадигмального підходу до проблем соціалізації особистості в психології, соціології та педагогіці. Соціум розвивався як такий, що складається з великих груп, поділених між собою на засадах суспільного розподілу праці індустріального типу. Це обумовило і домінуючу проблематику, над вирішенням якої працювали

суспільні інститути, а саме те, як включити індивіда у склад однієї з цих груп та утримувати його поведінку відповідно до функціональних завдань цієї групи, визначених розподілом праці. Людська особистість за таких умов розуміється як унормований та типізований конструкт, універсальне цілісне утворення, що формується та існує у процесах соціальної взаємодії. Соціальне замовлення на соціалізацію за умов сучасності стало багатовимірним – виникли умови, за яких одновимірна цілісність особистості в принципі стає недосяжною.

Віднайдення нових моделей цілісності може відбуватися шляхом аналізу типових способів ціннісної орієнтації, які виникають нині. Ми керуємось можливістю здійснити виділення відповідних типових рис соціалізаційних процесів та утворення цілісності особистості, дослідження їх взаємодії між собою на основі потрактування особистістю тих або інших цінностей в рамках типової змістовної інтерпретації цінностей, яка притаманна тому або іншому культурному укладу. Зокрема, можна виділити три ідеально-типових культурних уклади, що утворюють континуум соціалізації – традиційний, модерновий і постмодерновий. Особи, які орієнтовані в своїй соціалізації на різні соціокультурні уклади, відтак, будуть різним чином інтерпретувати одні й ті ж самі цінності, що має проявити себе на соціальному рівні через наявність серед респондентів груп із вираженими типовими соціокультурними орієнтаціями.

З метою перевірки цих теоретичних гіпотез фахівцями науково-дослідної частини факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка в рамках виконання дослідницької програми «Розвиток цілісної особистості в контексті соціальних змін: соціальні, психологічні та педагогічні аспекти» було проведене емпіричне соціально-психологічне дослідження. На першому етапі було апробовано нову методичку та інструментарій, які орієнтовані на багатовимірність соціалізаційного простору. У травні-червні 2014 р. шляхом анкетування було опитано 288 студентів ВНЗ м. Києва. На другому етапі було проведено комплексне обстеження студентської молоді України на вибірці 516 осіб, віком від 17 до 25 років, до складу якої увійшли студенти 1-6 курсів, представники усіх макрорегіонів України та м. Києва. На другому етапі респондентам пропонувалася анкета, яка складалася з двох частин: одна з них була спрямована на визначення домінування світоглядних установок певного соціокультурного укладу, друга – являла собою модифікований опитувальник на визначен-

ня життєвого благополуччя. Було проаналізовано загальний масив і три окремих масиви даних, що найбільш послідовно відповідають трендам соціокультурної орієнтації опитаної студентської молоді – «традиціоналісти» (Т), «модерністи» (М) та «постмодерністи» (П).

Аналіз даних, отриманих на першому етапі дослідження, підтвердив гіпотезу щодо наявності типових комплексних способів соціалізації, що відрізняються за орієнтацією на вказані три типи культурних укладів. Також було з'ясовано, що соціалізаційне середовище є диференційованим як за ознакою наявності різних соціокультурних орієнтацій, так і за ступенем визначеності, цілісності цих орієнтацій. Відносно чітким профілем соціокультурної орієнтації характеризувалися 66% опитаних, серед яких найбільше (22,9 %) традиціоналістів, за якими йдуть (31,5 %) модерністи, та (12,1 %) постмодерністів. [4]

На другому етапі емпіричного дослідження було проаналізовано специфіку культурно-типової соціалізаційної орієнтації студентів України в комплексі з ціннісно-екзистенційними установками. Аналіз отриманих результатів продемонстрував, що процеси соціалізації відбуваються в умовах наявної нерівномірності якісних та кількісних впливів на особистість чинників різного культурного типу, комбінування їх дії, що, в свою чергу, ускладнює реальну структуру соціалізаційних процесів. Так, регресійний аналіз дозволив описати «портрети» цілісності особистості «традиційного», «модерного» та «постмодерного» типів. Виділені ознаки цілісності характеризують особистість, так званого «чистого» укладу, тобто, яка поділяє цінності лише одного з укладів. Визначальними характеристиками особистості, що сповідує цінності традиційного укладу, є нездатність до здійснення вибору та прийняття рішень (-0,167 «свобода»), наявність цілей у житті (0,135 «цілі в житті») та прийняття себе (0,111 «самоприйняття») (трикрокова регресійна модель пояснює 6% загальної дисперсії). Для особистості з домінуванням цінностей модерного укладу визначальними рисами є висока орієнтація на досягнення результату (0,144 «досягнення результатів»), здатність встановлювати близькі взаємини з іншими (0,107 «позитивне ставлення») та орієнтація на майбутнє (0,099 «орієнтація на майбутнє») (трикрокова регресійна модель пояснює 6% загальної дисперсії). Особистість постмодерного типу визначається високою здатністю відчувати цінності (0,272 «самотрансценденція»), здатністю будувати близькі стосунки з іншими (0,204 «позитивне ставлення»), проте, невдоволеністю

самим собою, бажанням особистісних змін (-0,108 «самоприйняття») та низькою здатністю дистанціюватись по відношенню до самої себе (-0,101 «самодистанціювання») (чотирикрокова регресійна модель пояснює 14% загальної дисперсії). Низький відсоток дисперсій, що пояснюють виділені регресійні моделі, може свідчити про непоширеність моноукладності в сучасному українському суспільстві, зокрема у студентів, а відтак, поширеності багатокладності.

Кластерний аналіз дозволив поділити досліджувану вибірку студентів за характером переважання культурного укладу – виявилась наявність шести кластерів. Так, до першого кластеру (19% вибірки) увійшли особи з переважанням модерного (12,98) та постмодерного (15,28) укладів та низькими показниками традиційного укладу (-1,42). Тип «постмодерніст-модерніст». Другий кластер (36% вибірки) склали особи з однаково високими показниками за усіма укладами (традиційний (13,41), модерний (16,02), постмодерний (16,94)). Третій кластер (8% вибірки) склали особи з переважанням модерного (15,15) і традиційного (12,33) укладів та низькими показниками постмодерного укладу (-5,03). Тип «традиціоналіст-модерніст». До четвертого кластеру (5% вибірки) увійшли особи, які не поділяють цінності традиційного суспільства (-6,60) та мають середні показники за модерним (1,60) і постмодерним (3,56) укладами. Тип «відкидаючий традиції». До п'ятого кластеру (27% вибірки) увійшли особи з середніми показниками за усіма укладами, можливо трохи вищими показниками постмодерного укладу (традиційний (7,1), модерний (9,21), постмодерний (12,24)). Шостий кластер (5% вибірки) склали особи з вираженими традиційними установками (9,26) і низькими показниками модерного (-0,91) та постмодерного (-0,09) укладів. Тип «чистий традиціоналіст».

Нижче в таблицях наведено порівняльні дані, що містять розподіл відповідей серед загального масиву даних (З), який супроводжується відповідями, що належать представникам груп з різною культурно-типовою орієнтацією – «традиціоналістам» (Т), «модерністам» (М), «постмодерністам» (П). (Див. табл. 1)

Щодо розуміння різних аспектів взаємодії у рамках такого суспільного інституту як сім'я, думки респондентів розійшлися вже більшою мірою. Так, з різницею у 11 пунктів «традиціоналісти» (80%) та «модерністи» (91%) відзначили необхідність наявності усіх необхідних умов для створення сім'ї – у той час як відмінність думок щодо цього питання між «модерністами» (91%) та постмодерністами (89%) є незначною і становить лише

2 пункти. При цьому традиціоналістське розуміння моменту утворення сім'ї визнали біля третини опитаних, які належать до всіх категорій, а постмодерністське – більшість в усіх групах. (Див. табл. 2)

Таблиця 1

Демократичний розвиток суспільства необхідний для:

№ з/п		З	Т	М	П
1	Здійснення справедливого винагородження і соціального просування людей з найвищими чеснотами та покарання негідників	91	79	76	77
2	Ефективної організації економічного життя, що надає вирішення суспільних проблем і найвищий добробут усьому суспільству	90	91	91	91
3	Можливості творчої самореалізації кожної особистості, забезпечення всіх необхідними життєвими благами, збільшення багатоманітності життєвих стилів	87	85	73	89

Таблиця 2

На вашу думку, людина має створювати сім'ю...

№ з/п		З	Т	М	П
1	У віці, який передбачено традиціями того народу або етнічної групи, до яких вона належить	33	37	35	33
2	Тоді, коли вона створить умови для повноцінного забезпечення родинного життя всім необхідним	88	80	91	89
3	Це залежить від її особистого бажання, коли зустріне бажаного партнера	81	83	82	88

Щодо пріоритетних функцій сім'ї, то найбільшою мірою думки опитаних розійшлися у площині їх постмодерністського трактування. Так, у цьому питанні десяти пунктів досягла різниця між «модерністами» (79%) та «постмодерністами» (89%). У той же час різниця у відповідях щодо визнання інших тлумачень цих функцій була незначною, складаючи лише 5 або 1 пункт. (Див. табл. 3).

Більше відмінностей виявилось щодо тлумачення питань, які відносяться до особистої сфери – публічного визнання, самореалізації, просування у суспільстві, успішної самореалізації тощо. Так, у питанні щодо розуміння публічного визнання як соціалізаційної цінності серед переважної більшості опитаних до-

мінує постмодерністський уклад (82%), у той час як відмінність між його розумінням в групах «модерністів» (83%) та «постмодерністів» (90%) склала 7 пунктів, а між останніми та традиціоналістами (85%) – лише 5. (Див. табл. 4)

Таблиця 3

**Визначте пріоритетність для вас особисто
нижченаведених функцій сім'ї:**

№ з/п		З	Т	М	П
1	Продовження роду та священне джерело життя	78	86	80	81
2	Розвиток своїх можливостей, досягнення високого статусу в суспільстві та збереження накопиченого багатства	64	67	67	68
3	Забезпечення повноцінного спілкування та самореалізації, отримання задоволення	78	84	79	89

Таблиця 4

Публічне визнання потрібне людині для:

№ з/п		З	Т	М	П
1	Просування власних поглядів, виховання і контролю за іншими людьми в тому, наскільки вони є чесними та справедливими	65	72	66	66
2	Можливості згуртування людей навколо спільних завдань і необхідних змін	77	78	79	82
3	Можливості самовираження та ефективної комунікації з багатьма людьми	82	85	83	90

Більшою мірою відмінність серед опитаних наявна у такому питанні як сенс просування у суспільстві. Різницю у 10 пунктів можна спостерігати у відповідях «постмодерністів» і модерністів або традиціоналістів. Водночас різниця у виборі «традиціоналістського» (58%), «модерністського» (87%) та «постмодерністського» (81%) варіантів розуміння кар'єрного зростання особистості складає майже 30%. Можна бачити, що тут цілком домінують модерністський та постмодерністський уклади. (Див. табл. 5).

Подібна до попередньої тенденція відповідей простежується і щодо питання про розуміння змісту організації і планування людиною особистого життя. Так, різниця між модерністським та традиціоналістським розумінням цієї соціалізаційної цінності становить 30 пунктів (93% та 63% відповідно). При цьому

10 пунктів досягла різниця між обранням постмодерністського варіанта відповіді між модерністами та постмодерністами (77% та 87% відповідно). При цьому відмінність між аналогічними категоріями респондентів щодо традиціоналістського варіанта відповіді складає 8 пунктів (76% та 68%), а відмінність щодо модерністського розуміння була однаково високою серед усіх категорій опитаних. (Див. табл. 6)

Таблиця 5

**Виправданим є бажання кар'єрного зростання,
що дає можливість:**

№ з/п		З	Т	М	П
1	Встановити справедливі відносини між людьми в певній сфері або суспільстві загалом, відкинути негідників	58	66	62	66
2	Досягнути високого статусу в суспільстві та отримати ресурси подальшого розвитку	87	89	88	90
3	Вивільнитися від обтяжень матеріальних і соціальних умов життя, мати можливість жити за власними бажаннями	81	83	83	93

Таблиця 6

**Успішна організація та планування
власного життя означають:**

№ з/п		З	Т	М	П
1	Можливість діяти відповідно до вимог, що висуває природа людини до кожної особистості;	63	69	76	68
2	Здатність ефективно реалізовувати і відтворювати власні життєві ресурси	93	95	96	96
3	Здатність до розуміння самого себе, високого рівня чутливості і відповідності очікуванням оточуючих	76	81	77	87

Відносно розуміння такої соціалізаційної цінності, як душевний спокій, серед опитаних домінувало постмодерністське (86%) розуміння, за яким йшли модерністське (75%) і традиціоналістське (65%). Можна бачити, що це питання найбільше різнить представників усіх категорій – різниця складає 10 та 11 пунктів. Найбільшу відмінність проявило сприйняття традиціоналістського варіанта потрактування цього питання – традиціоналісти на 10 пунктів частіше обирали відповідний варіант відносно постмодерністів та на 6 – модерністів. (Див. табл. 7)

Таблиця 7

**Визначте значущість наступних тверджень для забезпечення
душевного спокою людини:**

№ з/п		З	Т	М	П
1	Відповідність власного життя істинним його засадам (релігійним або звичаєвим нормам)	65	78	66	68
2	Рівновага між власними поглядами та суспільною думкою	75	81	78	78
3	Адекватність взаєморозуміння з людьми у спілкуванні	86	88	88	92

У питанні змісту такої соціалізаційної цінності як здійснення творчих задумів, переважна більшість опитаних обрали постмодерністський (87%) та традиціоналістський (84%) варіанти відповідей, з розривом більш ніж у 20 пунктів (21 та 24) від модерністського. Можна бачити, що соціум як простір реалізації творчих задумів не розглядається переважною більшістю опитаних, хоча відносна більшість і згодна з таким варіантом відповіді. (Див. табл. 8)

Таблиця 8

Здійснення творчих задумів полягає у:

№ з/п		З	Т	М	П
1	Реалізації того потенціалу, який закладений в людині за її природою	84	90	83	85
2	Здійсненні тих можливостей досягнення статків і становища в суспільстві, що надає людині суспільство.	63	64	67	68
3	Можливості цікаво організувати своє життя, отримувати багатоманітні враження і позитивний досвід.	87	91	90	95

Розвиток такої технічної компетентності, як соціалізаційна цінність, розуміється опитаними переважно в модерністському (85%) або постмодерністському (84%) смислах із розривом 9 пунктів від традиціоналістського (73%). При цьому відмінність вибору традиціоналістського типу відповіді на це питання між традиціоналістами (78%), модерністами (76%) та постмодерністами (88%) є значущою і становить 10 пунктів. Відмінність між категоріями респондентів, які обрали модерністський варіант відповідей є незначною, складаючи 3 пункти. Постмодерніст-

ський варіант відповіді виявив відмінність у 9 пунктів між постмодерністами (93%) і модерністами (84%) та 8 пунктів – з традиціоналістами (85%). (Див. табл. 9)

Таблиця 9**Опановувати та використовувати сучасні технології необхідно для того, щоб:**

№ з/п		З	Т	М	П
1	Наповнити їх правильним змістом – поставити на служіння людям, захистити від можливих негараздів, що породжують технології	73	78	76	88
2	Посилити власні творчі сили і можливості, розвинути їх ефективність у задоволенні потреб людини	85	88	87	90
3	Розвинути свій світогляд, звільнитися від обмежень і отримати нові можливості самовираження та спілкування	84	85	84	93

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку.

Дослідження виявило два виміри детермінант цілісності соціалізаційних процесів – культурно-типологічний і психосоціальний. У першому вимірі цілісність особистості визначається вибором детермінуючого типу культурного укладу (традиційний, модерністський і постмодерністський), а в другому – формуванням специфіки типів соціально-психологічного усвідомлення цілісності власної особистості (тотальний, партитивний та гармонійний).

Багатовимірний простір соціалізації можна описати як такий, в якому присутні три ядра соціалізації, однак результатом дії психосоціальних чинників є формування шести типових профілів соціалізації. Незважаючи на суспільно-політичну визначеність студентства як сили постмодерністського типу, опитані більшою мірою орієнтовані на цінності традиційного або модерного типу.

Ступінь відмінності в тлумаченні смислового наповнення цінностей між представниками різних культурно-типових орієнтацій змінюється, залежно від сфери соціалізації – вона найбільш консенсусна щодо публічних інституцій (демократія) та зростає у наближенні до сфери приватних (сім'я, особисте життя та самореалізація) аспектів соціалізації. Відтак можна рекомендувати у виховних практиках та практиках соціальної допомоги розвивати комунікативні інструменти, що побудовані з урахуванням необхідності діалогу в сфері особистої саморефлексії.

У подальших дослідженнях необхідно звернути увагу на виявлення тих компонентів особистості, які дозволяють в умовах багатокладного суспільства рефлексувати специфіку власної цілісності, розрізняти в соціальному оточенні індивідів-носіїв інших типів цілісності, знаходити порозуміння та взаємодіяти з ними. Така взаємодія здатна формувати простір діалогу, розвитку особистості шляхом удосконалення процесів самореферентності та усвідомлення необхідності інших форм цілісності, пошуку комунікативних кодів для взаємодії в умовах багатокладного суспільства.

Список використаних джерел

1. Хартія основних прав Європейського Союзу 7 грудня 2000 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
2. Васильєва Н. Г. Право на цілісність особистості в праві Європейського Союзу.: Дис... канд. наук: 12.00.11/ Наталія Георгіївна Васильєва. – [Електронний ресурс] . – 2009. – Режим доступу до ресурсу: відкритий доступ <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/353654.html>.
3. Пірен Марія. Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення/ Марія Пірен, Анна Ясенова: [Електронний ресурс] // Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ». – №4. – 2011. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/658>
4. Щербина В. Л. Типологія культурних орієнтацій студентської молоді у процесах соціалізації за умов сучасного суспільства / Вікторія Леонардівна Щербина // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – Том 11. – Вип. 12. – Ч.2. – 2015. – С. 663–673.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Hartija osnovnyh prav Jevropejs'kogo Sojuzu 7 grudnja 2000 roku : [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu do resursu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
2. Vasyl'jeva N. G. Pravo na cilisnist' osobystosti v pravi Jevropejs'kogo Sojuzu.: Dys... kand. nauk: 12.00.11/ Natalija Georgii'vna Vasyl'jeva. – [Elektronnyj resurs]. – 2009. – Rezhym dostupu do resursu: vidkrytyj dostup <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/353654.html>.
3. Piren Marija. Socializacija molodi v ukrai'ns'komu suspil'stvi: stan, osoblyvosti stanovlennja / Marija Piren, Anna Jasenova:

- [Elektronnyj resurs] // Ukrai'ns'kyj naukovyj zhurnal «OSVITA REGIONU» №4. – 2011. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/658>
4. Shherbyna V. L. Typologija kul'turnyh orijentacij students'koi' molodi u procesah socializacii' za umov suchasnogo suspil'stva / Viktorija Leonardivna Shherbyna // Aktual'ni problemy psyhologii' : Zbirnyk naukovyh prac' Instytutu psyhologii' imeni G. S. Kostjuka : Psyhologija osobystosti. Psyhologichna dopomoga osobystosti. – Tom 11. – Vyp. 12. – Ch.2. – 2015. – S. 663–673.

V.L. Shcherbyna. Modern students' socialization orientations: cultural and typological approach. The article envisages the problem of the contradiction between the current state of knowledge about the processes of socialization (mono-structure industrial society) on the one hand and on the other – the need to solve the psychological, pedagogical research and practical problems caused by the transition to a multi-structure society. The author proposed an approach to the analysis of processes of socialization and the formation integrity of the personality in terms of modernity, based on the concept of cultural multiculturalism of modern society. The article presents the results of empirical social psychological study of the processes of socialization of students, conducted on the basis of this approach, which was made in 2014-2015 years by the Department of Psychology researchers of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The article discovered two dimensions of processes of socialization of integrity determinants – cultural typological and psychosocial. It is established that in the first dimension the integrity of the personality is determined by the presence of typical individual value orientation according to one of the cultural structures (traditional, modern and postmodern), and the second – on the basis of specific types of psychosocial integrity of self-awareness (the total, partitive and harmonic). We described the multidimensional space of socialization with three cores focused on different cultural modes. It is concluded that students are more focused on the value of traditional or modern type. It is found that the degree of differences in the interpretation of the semantic content of values between different cultural typical orientations changes depending on the scope of socialization. This degree is the most consensus on public institutions (democracy) and increases in approaching to the private sphere (family, personal life and self-realization) aspects of socialization.

Key words: integrity of the personality, socialization, cultural mode, multi-structure society, values orientations of personality.

Received July 11, 2015

Revised August 18, 2015

Accepted September 23, 2015